

ВІДГУК

рецензента на дисертаційну роботу

Лук'яненка Віталія Олександровича

на тему: **«Попередження та виправлення судових помилок в адміністративному судочинстві судами вищих інстанцій»,**

поданої на здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Відгук складено за результатами всебічного вивчення дисертаційної роботи, проаналізованих наукових публікацій здобувача, які репрезентують основні положення дослідження, що дає підстави стверджувати, що автором здійснено глибоке наукове опрацювання проблематики дослідження.

Актуальність теми дисертаційного дослідження Лук'яненка Віталія Олександровича на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» є своєчасною та беззаперечною. Дисертаційна робота присвячена одній із найбільш складних, багатоаспектних і практично значущих проблем сучасної адміністративно-процесуальної науки – попередженню та виправленню судових помилок в адміністративному судочинстві судами вищих інстанцій. Обрана тема є безперечно актуальною, оскільки безпосередньо пов'язана із забезпеченням ефективного судового захисту, реалізацією принципу верховенства права, гарантуванням правової визначеності, стабільності судових рішень та належного функціонування адміністративної юстиції.

Адміністративне судочинство має особливе значення у правовій системі України, адже в його межах здійснюється судовий контроль за рішеннями, діями чи бездіяльністю суб'єктів владних повноважень. У таких спорах приватна особа здебільшого перебуває у нерівному становищі порівняно з публічною адміністрацією, що зумовлює підвищені вимоги до якості судового розгляду. Актуальність теми посилюється тим, що зростання кількості

адміністративних справ, складність публічно-правових спорів, нестабільність законодавства та значне навантаження на суддів об'єктивно підвищують ризики виникнення судових помилок. Особливої ваги досліджувана проблематика набуває в умовах воєнного стану, коли адміністративні суди продовжують розглядати справи, пов'язані із соціальними гарантіями, правами військовослужбовців, переміщених осіб та іншими питаннями підвищеного суспільного значення. Обрана тема дослідження є актуальною, має як теоретичну, так і прикладну цінність, що обґрунтовано у вступі до дисертаційної роботи.

Оцінюючи зміст дисертаційного дослідження, варто зазначити, що автором на основі всебічного аналізу нормативно-правової бази, судової практики, практики ЄСПЛ та порівняльно-правового досвіду здійснено системне дослідження правових засад попередження та виправлення судових помилок в адміністративному судочинстві. Здобувач вперше на рівні сучасної вітчизняної адміністративно-процесуальної доктрини розглядає судову помилку як самостійне правове явище з гносеологічним, праксеологічним і телеологічним вимірами, а також пропонує комплексну систему механізмів її попередження та виправлення. Дисертаційне дослідження є вагомим внеском у розвиток науки адміністративного процесуального права та теорії правосуддя.

Робота відповідає у повній мірі пріоритетним напрямам розвитку адміністративно-правових засад удосконалення судової системи та виконана відповідно до плану наукових досліджень ПЗВО «Київський міжнародний університет» у межах тем науково-дослідних робіт «Тенденції розвитку сучасної правової науки в умовах інтеграційних процесів: теоретичні та практичні аспекти» (державний реєстраційний номер № 0120U100413) та «Сучасні виклики міжнародно-правових відносин і роль України у формуванні світового правопорядку» (номер державної реєстрації 0122U000743).

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформованих у дисертаційному дослідженні. Ознайомлення зі змістом дисертації В. О. Лук'яненка надає підстави для констатації, що вона належить до перших на доктринальному рівні комплексних досліджень, у яких виправлення судових помилок розглядається як цілісний інстанційний механізм, із обґрунтуванням висновків і нормативно-прикладних пропозицій щодо удосконалення КАС України та практики його застосування. Наведені у вступі положення чітко сформульовані та структуровані дисертантом за рівнем новизни. Основні елементи новизни включають:

1. Уперше сформульовано авторське визначення судової помилки в адміністративному судочинстві як «відхилення від досягнення мети адміністративного судочинства, що підлягає виправленню», яке уникає перевантаження ознаками та відповідає вимогам юридичної термінології.

2. Уперше обґрунтовано цілісну доктрину судового самоконтролю в адміністративному судочинстві як дворівневого (інтелектуального й процесуального) та двофазного («до» і «після» ухвалення рішення) механізму попередження помилок.

3. Удосконалено інтегральну триаспектну модель розуміння судової помилки (гносеологічний, праксеологічний і телеологічний виміри) із показом їх взаємозумовленості для практичної ідентифікації та запобігання помилкам.

4. Удосконалено нормативну узгодженість КАС України: синхронізацію ч. 4 ст. 300 зі ст. 322, гармонізацію ст. 315 і ст. 320, уніфікацію реагування за ст. 303, розведення п. 1 ч. 1 ст. 299 і ч. 3 ст. 293, а також термінологічне вирівнювання п. 2 ч. 2 ст. 361 КАС України зі ст. 384 КК України.

5. Дістали подальшого розвитку концепція латентних судових помилок через розмежування «юридичної» та «об'єктивної» істини, а також доктрина розмежування функцій інстанцій: апеляція як «суд факту», касація як «суд права».

Таким чином, дисертація містить низку теоретичних і практичних результатів, що у своїй сукупності становлять суттєвий внесок у вітчизняну науку адміністративного процесуального права та теорію судового правозастосування.

Оцінка змісту, структури та методології дисертації. Достовірність положень дисертації забезпечується обґрунтованими посиланнями на наукові праці провідних вітчизняних учених у галузі адміністративного процесу та теорії права. Здобувач демонструє використання широкої джерельної бази (194 найменування), що охоплює нормативно-правові акти, матеріали судової практики Верховного Суду, КСУ та ЄСПЛ, офіційні статистичні дані Державної судової адміністрації та аналітичні матеріали ЄДРСР.

У дисертаційному дослідженні В. О. Лук'яненка чітко сформульовано мету і завдання. Окремо доцільно звернути увагу на коректність формулювання об'єкта дослідження (суспільні відносини у сфері здійснення адміністративного судочинства, що складаються у процесі попередження та виправлення судових помилок) і предмета дослідження (діяльність судів вищих інстанцій щодо попередження та виправлення судових помилок). Аналіз змісту дисертації свідчить про досягнення дисертантом визначеної мети. За структурою робота складається зі вступу, трьох розділів, що об'єднують вісім підрозділів, висновків до розділів, загальних висновків та списку використаних джерел. Виклад змісту є логічним і послідовним.

У Першому розділі розкрито теоретико-правові засади судової помилки в адміністративному судочинстві: запропоновано авторське визначення, систематизовано ознаки, здійснено класифікацію та досліджено причини виникнення. У Другому розділі досліджено попередження судових помилок: судовий самоконтроль, процесуальну діяльність судів вищих інстанцій та організаційне забезпечення. У Третьому розділі проаналізовано виправлення судових помилок апеляційними та касаційними судами, а також перегляд за нововиявленими обставинами з розробленням чотирикрокового тесту та

«матриці причинного зв'язку». Дисертація виконана з використанням системного, порівняльно-правового, герменевтичного, формально-догматичного та діалектичного методів, що забезпечило внутрішню узгодженість аргументації та прикладну спрямованість висновків.

Основні положення і висновки в опублікованих працях здобувача.

Основні положення і висновки дисертаційного дослідження викладені здобувачем у десяти наукових публікаціях (5 – статті у фахових виданнях, 5 – тези доповідей на конференціях), які відповідають темі дослідження. Публікації охоплюють: «Економіка. Фінанси. Право» (2023, у співавторстві з Кучер Т. М.), «Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право» (2024), «Аналітично-порівняльне правознавство» (2024, 2025), «Актуальні питання у сучасній науці» (2026, у співавторстві з Данченко Т. В.). Апробацію пройдено на п'яти міжнародних конференціях. Опубліковані результати дослідження повністю відображають його зміст та відповідають вимогам постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження. Одержані результати мають вагоме теоретичне та прикладне значення. У теоретичному аспекті дисертація становить суттєвий внесок у розвиток науки адміністративного процесуального права, теорії судового правозастосування, доктрини судового контролю та теорії процесуальних гарантій.

Практичне значення дисертації виявляється у можливості її застосування в різних сферах юридичної діяльності. Зокрема, положення роботи є актуальними для нормотворчої практики – при підготовці змін до КАС України, Закону України «Про судоустрій і статус суддів»; для правозастосовної практики – судами апеляційної та касаційної інстанцій, при розробленні аналітичних матеріалів Верховного Суду, формуванні цифрових інструментів моніторингу практики та механізмів раннього виявлення типових помилок; в освітньому процесі – при викладанні дисциплін

«Адміністративна відповідальність», «Адміністративний процес», «Теоретико-правові засади діяльності ЄСПЛ», а також у системі підготовки й підвищення кваліфікації суддів (акт впровадження № 308 від 11 лютого 2026 року).

Відомості про дотримання академічної доброчесності. Аналіз змісту дисертаційної роботи дає підстави стверджувати, що використані у ній положення, ідеї, висновки та наукові підходи інших дослідників супроводжуються належними посиланнями на відповідні джерела. Ознак порушення академічної доброчесності у дисертації рецензентом не встановлено. Зміст дисертації засвідчує самостійність авторського підходу, оригінальний характер отриманих результатів і належний рівень культури наукового цитування.

Дискусійні питання і зауваження щодо змісту та оформлення дисертації.

Водночас, попри загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, окремі її положення можуть бути предметом наукової дискусії:

1. У дисертації запропоновано визначати судову помилку як відхилення від досягнення мети адміністративного судочинства. Водночас сам автор наголошує, що чинний КАС України прямо не формулює мети адміністративного судочинства, обмежуючись визначенням його завдань. З огляду на це запропоноване визначення судової помилки потребує додаткового доктринального обґрунтування щодо можливості його прикладного використання в умовах відсутності відповідного законодавчого закріплення, а законодавче закріплення мети адміністративного судочинства в КАС України слід розглядати як необхідну передумову практичної реалізації відповідної дефініції.

2. Автор переконливо доводить, що судова помилка не залежить від суб'єктивного ставлення судді та не повинна ототожнюватися з дисциплінарним проступком або суддівською недбалістю. Водночас у роботі

зазначається, що судова помилка може охоплювати як ненавмисні, так і навмисні дії суб'єкта правозастосування. Такий підхід потребує чіткішого доктринального розмежування між судовою помилкою, дисциплінарним проступком і завідомо неправомірною поведінкою задля уникнення змішування процесуального механізму виправлення рішення з механізмами юридичної відповідальності.

3. Значну наукову цінність має виокремлення латентних судових помилок, які не відображаються у статистиці скасованих рішень. Водночас така категорія є складною для емпіричного виявлення, оскільки формально не проходить через процедуру інстанційного перегляду. Дисертація виграла б від конкретизації методик та індикаторів виявлення латентних судових помилок, які б при цьому не порушували принцип правової визначеності та остаточності судових рішень.

4. У дисертації обґрунтовано модель повноцінної апеляції з реальним повторним розглядом спору по суті. Відтак запропонована модель потребує чіткішого визначення меж активності апеляційного суду щодо дослідження доказів і реагування на нові процесуальні ініціативи сторін — задля того, щоб апеляція не перетворювалася на повне дублювання першої інстанції.

Однією з практично значущих пропозицій є створення єдиного аналітичного цифрового середовища та допоміжне застосування штучного інтелекту для моніторингу судової практики. Водночас використання таких інструментів у сфері правосуддя потребує особливої обережності. Запровадження відповідних цифрових та інтелектуальних систем має супроводжуватися надійними гарантіями, що унеможливлюють ризик автоматизаційного упередження, підміну суддівського переконання і будь-який вплив на незалежність суду.

Зазначені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертації. Вони мають переважно дискусійний характер і можуть бути

враховані під час подальших наукових досліджень або обговорені в межах публічного захисту.

Висновок. Дисертаційна робота Лук'яненка Віталія Олександровича на тему «Попередження та виправлення судових помилок в адміністративному судочинстві судами вищих інстанцій», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що у своїй сукупності мають значення для розвитку доктрини і практики вітчизняної юридичної науки. На мою думку, рівень наукової новизни, ступінь актуальності, повнота проведеного дослідження та прикладна значущість здобутих результатів відповідають вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із наступними змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року. Автор дисертації, Лук'яненко Віталій Олександрович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний рецензент:

директор Навчально-наукового інституту
міжнародних відносин та права
ПЗВО «Київський міжнародний університет»
кандидат юридичних наук, доцент

Олена БІСЮК

Підпис доц. Олени Бісюк засвідчую.
Вчений секретар
ПЗВО «Київський міжнародний університет»,
Кандидат історичних наук, доцент

Ігор Мохнатюк